

Miniraad (blz 4 en 5)	<p>De Raad wil in dit verband wel een nuancering aanbrengen bij het uitgangspunt in de onderliggende Roadmap-studie, met name dat "maximale rekening" zou worden gehouden "met de bestaande waardeketens en clusterings van het industrieel weefsel" en dat het opzet is "dat de bestaande waardeketens zoveel mogelijk worden gevrijwaard"</p> <p>Binnen de Miniraad bestaan er wel uiteenlopende visies op wat een dergelijk proactief industriebeleid algemeen impliceert</p> <ul style="list-style-type: none"> - dat de overheid haar industriële strategie op een offensieve wijze ontploot - Vanuit de vaststelling dat het status quo geen optie is, moet de overheid keuzes maken over de industrieën die aangetrokken, verder uitgebouwd of daarentegen afgebouwd moeten worden - Een en ander veronderstelt een versterking van de technologische en engineering-capaciteit bij de overheid - dat de overheid ervoor zorgt dat de Vlaamse industrie investeringen kan verrichten die op dit moment niet rendabel zijn maar nodig zijn om emissies te reduceren en dat de reeds aanwezige sterke industrie ook tijdens en na de transitie concurrentieel kan blijven in een globale context. Het positieve aan het voorliggende 'Klimaatprong' programma is dat de overheid en industrie hiertoe op een holistische wijze overleggen, met name over de aspecten 'energie', 'innovatie', 'infrastructuur', 'procedures' en 'financiering' 	Het advies wordt meegenomen bij de verdere uitvoering van het programma (en de opmaak van de volgende programmanota's) Momenteel is het te vroeg in het programma om nu deze keuzes af te maken	Nee	NVT	NVT
Miniraad (Blz 7)	Krachtig management vereist	Het advies wordt meegenomen bij de verdere uitvoering van het programma (en de opmaak van de volgende programmanota's)	Nee	NVT	NVT
Miniraad (blz 9)	De Miniraad beveelt aan om in de context van de werkgroepen blijvend op een coulantere wijze gebruik te maken van het potentieel in de klankbordgroep, en hen hiertoe regelmatig op de hoogte te stellen van de kennisnoden en discussiepunten die zich aandienen. Met name de kennisinstellingen, de speerpuntclusters, de nutsmaatschappijen en de havens hebben elk expertise in huis die op georganiseerde wijze zou moeten ingezet kunnen worden	De werkgroepen zijn beperkt in aantal werkgroepleden. Sommige leden (organisaties) van de klankbordgroep zijn ook lid van de werkgroep 1 f v hun expertise. Daarnaast zullen de adviezen van de werkgroepen via het Permanent Overlegorgaan voorgelegd worden aan de klankbordgroepen. Het advies van de klankbordgroepen wordt ook teruggebracht richting PO en werkgroepen	Nee	NVT	NVT
Miniraad (Blz 10)	Bij de aanbeveling dat het beleid stabiel, haalbaar en coherent moet zijn, geeft de Miniraad de gedachte mee dat het beleid ook effectief moet zijn - dus de beoogde klimaatneutraliteit met zich moet meebrengen	Dit woord zal toegevoegd worden in de programmanota naast het term kostenefficiënt. Effectiviteit betekent in lijn met ETS en de Vlaamse Klimaatstrategie	Ja	Impliciet	Impliciet
Miniraad (blz 11)	In deze fase is het niet direct mogelijk om klaarheid te scheppen inzake de paden die de Vlaamse industrie en maatschappij het beste in zouden slaan. Het is daarom cruciaal dat men niet alleen snel tot samenhangende en gemeenschappelijk aanvaarde toekomstbeelden komt, maar ook dat men de ontwikkelingen permanent zou opvolgen en interpreteren, ten einde een robuust investerings- en infrastructuurbeleid aan te kunnen houden. Dit hoort een prioritaire taak te zijn van het PO en van de Klankbordgroep	Zoals decretaal verankerd zal er elke 5 jaar een nieuwe programmanota worden opgemaakt. Bij deze herijking is het de bedoeling om, naast een evaluatie van de vorige periode, telkens een analyse uit te voeren van de huidige context en aldus de toekomstpaden eventueel bij te stellen. Daarnaast is het ook de rol van het Permanent Overlegorgaan, in samenwerking met de werkgroepen en de klankbordgroep, om dit meer continu op te volgen. Bij belangrijke externe factoren (o.a. goedkeuring van regelgeving, doorbraak van technologie, etc.) zal er niet gewacht worden op een nieuwe programmanota om acties te ondernemen	Nee	NVT	NVT
Miniraad (blz 11)	De gehanteerde Vlaamse scenario's (zie §8) gaan weliswaar uit van de gevolgen van deze trends en ontwikkelingen, maar lijken voor het overige als het ware te veronderstellen dat de Belgische en Europese trends en ontwikkelingen constant zullen blijven. Er wordt niet echt nagedacht over wat er na zou kunnen volgen terwijl de beoogde industriële transitie hier wel mee samenhangt of zelfs van afhankelijk. Een richtinggevend element dat alleszins wel constant is, is de noodzaak om in lijn te blijven met het Akkoord van Parijs. Maar voor het overige valt er te verwachten dat er nog ettelijke globale en regionale ontwikkelingen zullen plaatsgrijpen met ingrijpende gevolgen voor routeplanning die men zou wensen in te slaan	Zoals decretaal verankerd zal er elke 5 jaar een nieuwe programmanota worden opgemaakt. Bij deze herijking is het de bedoeling om, naast een evaluatie van de vorige periode, telkens een analyse uit te voeren van de huidige context en aldus de toekomstpaden eventueel bij te stellen. Daarnaast is het ook de rol van het Permanent Overlegorgaan, in samenwerking met de werkgroepen en de klankbordgroep, om dit meer continu op te volgen. Bij belangrijke externe factoren (o.a. goedkeuring van regelgeving, doorbraak van technologie, etc.) zal er niet gewacht worden op een nieuwe programmanota om acties te ondernemen	Nee	NVT	NVT
Miniraad (blz 12)	* Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen (RSV) van toepassing de Vlaamse Regering gewerkt aan een nieuw Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (BRV)*	De adviezen m b t ruimtelijke uitdagingen zal voorgelegd worden aan de werkgroep infrastructuur. Het BRV heeft zijn eigen traject waar het PO bij gelegenheid kan checken of de gevoelheden voldoende worden meegenomen	Nee	NVT	NVT
Miniraad (blz 13)	Werk het tijdsaspect en de deliverables beter uit. Het valt op dat er bij de meeste voorgenomen acties sprake is van een concrete deadline, die dikwijls afloopt "tegen de zomer van 2023" of zelfs "in het eerste kwartaal van 2023" (nu dus) De deliverables binnen dit tijdsframe betreffen vooral 'voorstellen' inventarisaties en studies. De Raad vraagt om, daar waar het mogelijk is, de resultaten uit de deliverables meer te concretiseren, bv impact op wijziging instrumenten, technologieën, bijdrage aan de (algemene) dubbele doelstelling	Vermits de korte planperiode en het feit dat het programma net van start is gegaan, bestaat er nog geen ijkpunt waardoor het moeilijk is om nog concretere timings en deliverables te formuleren. De verschillende werkgroepen werken, in samenwerking met het PO en de klankbordgroep, hieraan om concretere timings en deliverables voorop te stellen. Deze zaken zullen dan ook opgenomen worden richting volgende programmanota's	Nee	NVT	NVT
	De Miniraad ziet deze korte planperiode (tot 2025) dan ook als een opstap naar de eerste volwaardige planperiode. De Miniraad beveelt het PO aan om waar mogelijk reeds in te zetten op voorstellen die kunnen doorwerken in de budgetten en de zgn regelgevingsagenda's, zodat wenselijke beleidsveranderingen op relatief korte termijn vastgelegd kunnen worden in passende regelgeving en enveloppes	Daarnaast wordt er in de werkgroepen gefocust en prioriteair verder gewerkt aan voorstellen om snel in te zetten. Het is het doel om deze voorstellen uit te werken zodat ze kunnen worden meegenomen in de regelgevingsagenda's			

	<p>Aanbevelingen bij de acties van de WG 'Transitie Instrument' De 'Werkgroep Transitie-Instrument' zal opbes bekijken voor instrumenten om de transitie te financieren (o m "Contracts for Difference"), en zal via 'technology trekkers' (specifieke onafhankelijke experten), methodologische ondersteuning genereren voor facilitering van transities, door verbreiding van technologie 27 Dit sluit wellicht aan bij de In het decreet voorziene mogelijkheid om project- en/of vverkingssubsidies te verlenen 28</p> <p>Minaraad wenst bij deze Werkgroep volgende vraagstukken in beeld te brengen – De Vlaamse Overheid biedt nu reeds een reeks subsidie instrumenten aan voor (ETS- en niet ETS-)bedrijfsinvesteringen Hoe kunnen – waar zinvol (naast bv digitalisering, gezondheidszorg enz) – de reeds beschikbare middelen voor onderzoek en innovatie voor bedrijven beter worden afgestemd op de klimaattransitie?</p> <p>– Hoe kan er optimaal gebruik gemaakt worden van het kader dat geboden wordt door de Europese regels inzake staatssteun?</p> <p>De Minaraad wijst erop dat niet alles kan opgelost worden met de omvang en het design van ondersteuningsinstrumenten Veel hangt af Immers van het ruimere kader aan financiële prikkels waar de overheid impact op heeft bv fiscaliteit, CO2-beprijzing regelgeving inzake overheidsopdrachten – met onder meer tendering voor grote investeringen – enz De Raad adviseert dat men in de volgende programmanota deze 'omgeving' ook in beeld zou brengen om hierover zo nodig aanbevelingen te formuleren</p>	Deze adviezen worden voorgelegd aan de werkgroep infrastructuur en worden meegenomen in de volgende cycli van de programmanota	Nee	NVT	NVT
Minaraad (blz 15)	<p>Aanbevelingen bij de acties van de WG 'Infrastructuur' In de programmanota wordt gesteld dat in eerste instantie "CCS-infrastructuur op korte termijn zo snel mogelijk uitgebouwd moet worden" "Verder moet er ook gekeken worden naar de uitbouw en versterking van infrastructuur voor 'low carbon' moleculen en elektriciteitsnetten Voor wat betreft de energietransitie mag ook de noodzakelijke (aanpassing aan de) basisinfrastructuur voor warmterecuperatie en elektriciteitsvoorziening niet ontbreken " De 'Werkgroep Infrastructuur' zal in die lijn een samenhangend rollend meejarenprogramma opmaken voor de uit te bouwen basisinfrastructuur, met een bijhorend plan van aanpak en utrof hiervan Hierbij zal ze ook inzetten op snelle efficiënte en rechts zekere procedures 29</p> <p>De Minaraad wijst herhaalt het belang de nog te maken keuzen wat betreft mogelijk routes in de routekaart [zie 58] en geeft daarom volgende beschouwingen mee</p> <p>– Het is nuttig om te kijken naar het potentieel van bestaande technologieën (zoals bijvoorbeeld windenergie) en de bijhorende infrastructuur (zoals bijvoorbeeld elektriciteitsnetten) maar ook om de paden in te slaan inzake nieuwe technologie/infrastructuur (zoals bijvoorbeeld CCS)</p> <p>– Hierbij dient er ook aandacht te zijn voor de kosten/baten verhouding van investeringen in infrastructuur evenals de inpasbaarheid ervan in het klimaatbeleid</p> <p>Om energieverliezen tot een minimum te beperken kan bekeken worden of en hoe op ruimtelijk vlak vraag en aanbod van energie zo dicht mogelijk bij elkaar kunnen worden gestueerd, en/of (nieuwe) energie infrastructuur, indien mogelijk, kan aangelegd worden in de buurt van bedrijvenclusters of hubs30 Bovendien is er nog veel potentieel in uitwisseling van warmte tussen producerende en vragende bedrijven in die clusters</p>	Deze adviezen worden voorgelegd aan de werkgroep infrastructuur en worden meegenomen in de volgende cycli van de programmanota	Nee	NVT	NVT
Minaraad (blz 15)	<p>Last but not least is er de kwestie van de "snelle, efficiënte en rechtszekere procedures" Deelvraagstukken hierbij zijn het 'publiek belang' van investeringen in op transitie gerichte infrastructuur een passend evenwicht tussen grootschalige projecten enerzijds en anderzijds bestemmingsplanologie, correcte en efficiënte milieu effect-rapportage (inclusief de voor de Habitatrichtlijn vereist 'passende beoordeling'), het belang van 'goedgekeurde investeringsagenda's' die over meerdere legislaturen doorwerken in ruimtelijke en vergunningsprocessen, krachtig tijdsmanagement bij vergunningsprocedures voldoende capaciteit voor degelijke procedures inspraakprocedures die niet alleen op bezwaren maar ook op 'zienswijzen' kunnen berusten, dit alles rekening houdend met de geest en de letter van het Verdrag van Aarhus In de appreciatie van de Minaraad zijn dit reeds langlopende kwesties, de Raad is ertoe bereid om mede in te zetten op deze kwesties en hierin vooruitgang te proberen te boeken</p>	Deze adviezen worden voorgelegd aan de werkgroep infrastructuur en worden meegenomen in de volgende cycli van de programmanota	Nee	NVT	NVT
Minaraad (blz 15)	<p>De Minaraad pleit hier onder meer ook voor innovatie gericht op 'circulaire economie' [zie §20], maar dan specifiek richting innovatie Heel wat concrete transitiepaden/ technologieën hangen af van de beschikbaarheid van diverse grondstoffen – het kan gaan om zeldzame metalen bouwmaterialen, 'moleculen' Hierbij is er het keuzevraagstuk ofwel wacht men af tot een eventuele schaarste zich aandient als een bottleneck voor de verhoopte transitie, ofwel gaat men proactief om met deze schaarste door te innoveren en te voorzien in mogelijke substitutie De Minaraad bepleit het tweede</p>	<p>Circulaire economie is een belangrijk aspect van de industriële klimaat- en energietransitie Circulaire economie wordt momenteel sowieso beschouwd in klassieke O&O projecten van VLAI/O alsook de moonshotprojecten (moonshot en v1aio) bevat al circulaire economie Daarnaast zal het instrumentarium dat wordt uitgewerkt binnen de werkgroepen Innovatie en transitie Instrument ook geschikt zijn om circulariteit af te dekken</p> <p>Verder wordt er een overleg ingepland met Vlaanderen Circulair Tijdens dit overleg zal er bekeken worden welke elementen eventueel nog bijkomend dienen te worden opgenomen binnen het programma Klimaatsprong en vice versa We stellen ook voor om Vlaanderen Circulair op te nemen in de klankbordgroep</p>	Nee	NVT	NVT
Minaraad (blz 15)	<p>Een ander vraagstuk betreft het tempo van de innovatie- inspanningen versus het tempo van de verbreiding van de resultaten van de innovatie Het Moonshot-programma – met zijn nadruk op doorbraaktechnologieën die beschikbaar zouden zijn tegen 2040 – dreigt een beetje achter het net te vissen</p>	Er is bewust gekozen om in de werkgroep innovatie ook een actie te formuleren rond het opschalen van basisonderzoek naar midden en hogere TRL's om hieraan tegemoet te komen	Nee	NVT	NVT
Minaraad (blz 16)	<p>De Minaraad gaat ervan uit dat deze studie congruent is met de In het kader van de Governance verordening bij te stellen Vlaamse Klimaatsvisie 2050 Een belangrijk aspect is de kwestie van bevoorradingszekerheid – een kwestie die ook op het federale niveau het voorwerp uitmaakt van belangrijke verkenningsoefeningen (ELJA FLUXYS)</p>	Dit advies wordt doorgegeven aan de Initiatiefnemers van de studie VEKA die ook in het PO zetelen	Nee	NVT	NVT
Minaraad (blz 16)	<p>Aanbevelingen inzake de evaluatie aan het einde van de planperiode De programmanota zal worden geëvalueerd (en geactualiseerd) volgens een tempo dat gealigneerd wordt met de beleidscycli van de Vlaamse Regening 35 Het komt aan het PO toe om meetbare targets en indicatoren in beeld te brengen en om het kader voor de evaluatie van de programmanota uit te werken De Minaraad geeft in dit verband volgende aanbevelingen mee</p> <p>– Het lijkt wel aangewezen om op basis van de waargenomen interacties tussen PO, klankbordgroep, werkgroepen en externe partners, na te gaan of de organisatiestructuur, de samenstelling en/of de werking van de organen kan worden geoptimaliseerd</p> <p>– Het lijkt aangewezen om te onderzoeken welke Europese, Belgische en/of Vlaamse indicatoren reeds in het klimaat- en energiebeleid beschikbaar zijn om trends te evalueren, en om na te gaan op welke manier die indicatoren bruikbaar zijn – dan wel bij te stellen of aan te vullen zijn – om de effectiviteit van het programma te evalueren in het licht van de dubbele doelstelling</p>	Het Permanent Overlegorgaan zal dit verder uitwerken in de loop van de huidige periode van de programmanota	Nee	NVT	NVT

Mnaraad (blz 17)	<p>Beheer neveneffecten en randvoorwaarden door synergiën te zoeken</p> <p>Bewaak de complementariteit met het VEKP</p> <p>Zoek complementariteit met het beleid voor circulaire economie Zoals eerder reeds aangestipt in de innovatie (zie §15) valt het op dat er in de Programmanota weliswaar melding wordt gemaakt van de omschakeling naar een meer circulaire economie maar dat er geen duidelijke plaats voor wordt ingeruimd voor acties projecten of een werkgroep in dit verband De Mnaraad begrijpt dat men dubbel werk wil vermijden Niettemin is het cruciaal dat het Permanent Overlegorgaan goed waakt over de verbanden tussen het ene en het andere Indien mocht blijken dat het circulair traject dat nodig is voor de 'Klimaatprong' onvoldoende wordt opgenomen binnen Vlaanderen Circular, moet het Permanent Overlegorgaan dit signaleren, duidelijk maken en garanderen dat rond circulariteit in het transitieprogramma moet gewerkt worden "</p>	<p>Het VEKP valt onder de bevoegdheid van VEKA en kabinet Demir, dewelke ook in het PO zetelen Op deze manier wordt de complementariteit bewaakt</p> <p>Circulaire economie zie rj 13</p>	Nee	NVT	NVT
Mnaraad (blz 17)	<p>Zet mee in op het sociale aspect</p> <p>De Mnaraad vindt de gesticteerde beschouwing treffend maar stelt vast dat er hier niet direct concrete werkzaamheden aan worden verbonden De Raad onderscheidt in deze problematiek meerdere componenten, waaronder de uitdaging om te voorzien in voldoende omscholingkansen en adequate vorming voor huidige werknemers resp voor potentiële werknemers en om aldus tekorten op de arbeidsmarkt aan te pakken kansen te benutten voor betere jobs en aldus job-behoud te kunnen garanderen in de context van transitie sociale aandachtspunten te agenderen en te integreren In het bijzonder is de Raad van oordeel dat een agenda voor menselijk kapitaal een van de voorwaarden is voor een succesvolle transitie het belang van de sociale dialoog</p>	<p>Het sociale aspect van de transitie is belangrijk Er werd reeds werk geleverd in dit domein, we verwijzen naar Skills roadmap voor de Vlaamse Klimaattransitie met focus op de energie-intensieve industrie NI een studie uitgevoerd in opdracht van het departement werk en sociale economie Het onderwerp wordt bekeken en er zal worden geëvalueerd wat ervan zal worden meegenomen in de volgende programmanota Daarnaast wordt er nagegaan of er een bijkomende werkgroep ivm dit onderwerp dient te worden opgericht</p>	Nee	NVT	NVT
SERV (blz 4)	<p>Alleszins vraagt de realisatie van de routekaart 2050 en haar onderliggende pijlers een langdurig commitment voor een programmatische aanpak en bijhorende financiering Terecht wijst de nota erop dat dit lange termijnperspectief de nodige duidelijkheid en rechtszekerheid kan bieden aan (industriële) investeerders teneinde een toekomstgerichte en competitieve basisindustrie uit te bouwen Ondernemingen staan immers voor complexe keuzes over omvang rijke en risicovolle investeringen in nieuwe, nog veelal onbewezen technologieën, apparatuur en productiewijzen die moeten gaan resulteren in Inrijpende veranderingen voor hun productketens De SERV vraagt daarom dat de linken tussen de lange en korte termijn doelstellingen duidelijk en transparant in de programmanota worden uitgewerkt, zodat alle actoren goed weten wat er op de korte termijn van hen wordt verwacht in functie van de lange termijn</p> <p>In verband hiermee wijst de SERV erop dat de beoogde uitrol van nieuwe productieprocessen en technologieën vanaf 2040 te vrijblijvend wordt aangepakt De vijfjarige programmatische aanpak maakt het mogelijk dat tussendoelen geformuleerd worden met het oog op de effectieve en tijdige toepassing opschaling en realisatie van baanbrekende technologieën De tussendoelen maken het tevens mogelijk dat gaandeweg doorheen de programmanota's allerlei mogelijke technologieën worden onderzocht en op hun merites en impact worden ge-evalueerd zodat op het einde van de rit alleen de meest effectieve duurzame technologieën worden uitgerold De SERV begrijpt dat dit gezien het beperkte tijdsframe niet mogelijk is in deze programma nota maar raadt aan om dit in een volgende nota's mee te nemen (zie ook verder)</p>	<p>Vermits de korte planperiode en het feit dat het programma net van start is gegaan bestaat er nog geen ijkpunt waardoor het moeilijk is om nog concrete timings en deliverables te formuleren De verschillende werkgroepen werken in samenwerking met het PO en de Klankbordgroep, hieraan om concrete timings en deliverables voorop te stellen Deze zaken zullen dan ook opgenomen worden richting volgende programmanota's</p> <p>Daarnaast wordt er in de werkgroepen gefocust en prioritair verder gewerkt aan voorstellen om snel in te zetten Het is het doel om deze voorstellen uit te werken zodat ze kunnen worden meegenomen in de regelgevingsagenda's</p> <p>Zoals decretaal verankerd zal er elke 5 jaar een nieuwe programmanota worden opgemaakt Bij deze herijking is het de bedoeling om, naast een evaluatie van de vorige periode, telkens een analyse uit te voeren van de huidige context en aldus de toekomstspaden eventueel bij te stellen Daarnaast is het ook de rol van het Permanent Overlegorgaan, in samenwerking met de werkgroepen en de klankbordgroep om dit meer continu op te volgen Bij belangrijke externe factoren (o.a. goedkeuring van regelgeving, doorbraak van technologie, etc.) zal er niet verwacht worden op een nieuwe programmanota om acties te ondernemen</p>	Nee	NVT	NVT
Serv (blz 6)	<p>Adviezen voor de huidige en volgende programmanota's</p> <ol style="list-style-type: none"> 1 Missiegedreven aanpak 2 Beleidsdomeinoverschrijdende aanpak aandacht voor circulariteit 3 De (innovatie)rol van de overheid 4 Aandacht voor de sociale agenda 5 Aandacht voor afgetelde waardeketens 	<p>Het advies wordt meegenomen bij de verdere uitvoering van het programma (en de opmaak van de volgende programmanota's)</p>	Nee	NVT	NVT
Serv (blz 7-8)	<p>Het is voor de SERV cruciaal dat het Permanent Overlegorgaan goed waakt over voldoende linken tussen de 'Klimaatprong' en Vlaanderen circular indien mocht blijken dat het circulair traject 'Klimaatprong' onvoldoende wordt opgenomen binnen Vlaanderen Circular, moet het Permanent Overlegorgaan dit signaleren en garanderen dat rond circulariteit in het transitieprogramma moet gewerkt worden</p>	<p>Circulaire economie is een belangrijk aspect van de Industriële Klimaat- en energietransitie Circulaire economie wordt momenteel sowieso beschouwd in klassieke O&O projecten van VLAIO alsook de moonshotprojecten (moonshot en viaio) bevat al circulaire economie Daarnaast zal het instrumentarium dat wordt uitgewerkt binnen de werkgroepen Innovatie en transitie instrument ook geschikt zijn om circulariteit af te dekken</p> <p>Verder wordt er een overleg ingepland met Vlaanderen Circular Tijdens dit overleg zal er bekeken worden welke elementen eventueel nog bijkomend dienen te worden opgenomen binnen het programma Klimaatprong en vice versa We stellen ook voor om Vlaanderen Circular op te nemen in de klankbordgroep</p>	Nee	NVT	NVT
Serv (blz 8)	<p>De SERV beklemtoont het belang van de sociale dialoog, niet alleen om het breed maatschappelijk draagvlak voor de klimaatroadmap te vergroten en te versterken, maar ook om in gezamenlijk overleg te anticiperen op de impact van de transitie op de arbeidsorganisatie, de arbeidsomstandigheden, de jobinhoud, de opleidingsnaden en de tewerkstelling (o.a. verschuivingen tussen sectoren) Daarbij kan gekeken worden naar de voor- en nadelen van specifieke op de sociale aspecten toegespitste (financiële) instrumenten, zoals die in een aantal landen ingezet worden</p>	<p>Het sociale aspect van de transitie is belangrijk Er werd reeds werk geleverd in dit domein, we verwijzen naar Skills roadmap voor de Vlaamse Klimaattransitie met focus op de energie-intensieve industrie NI een studie uitgevoerd in opdracht van het departement werk en sociale economie Het onderwerp wordt bekeken en er zal worden geëvalueerd wat ervan zal worden meegenomen in de volgende programmanota Daarnaast wordt er nagegaan of er een bijkomende werkgroep ivm dit onderwerp dient te worden opgericht</p>	Nee	NVT	NVT
Vario (blz 9)	<p>Aanbeveling 1 De inbedding van de Moonshot en de Klimaatprong in een groter geheel is belangrijk In de ontwerpprogrammanota wordt dit echter onvoldoende uitgewerkt Maak hier werk van</p> <p>inbedding van het industrieel transitieprogramma in het VEKP 2021-2030</p>	<p>De werkgroep Innovatie gaat niet inbreken in de governance van de Moonshot Het is de idee om opbouwend advies te verlenen bij eventuele gaps die worden opgemerkt</p> <p>De inbedding van de Moonshot en Klimaatprong enerzijds en de inbedding van het industrieel transitieprogramma en VEKP anderzijds zal verder opgenomen worden richting de volgende programmanota</p>	Nee	NVT	NVT

vario (blz 9)	Aanbeveling 2 Heb voldoende aandacht voor synergiën en spillovers met andere sectoren	Vermits de korte planperiode en het feit dat het programma net van start is gegaan wordt er bewust gekozen op de sectoren waar het meeste impact kan gecreëerd worden Desalniettemin zullen synergiën en spillovers worden meegenomen waar mogelijk Zo zullen de instrumentaria die worden uitgewerkt binnen innovatie en transitie instrument ook mogelijk van toepassing zijn voor andere sectoren dan de focussectoren De klankbordgroep staat in principe open voor iedereen Er zal een gerichte communicatie gebeuren om bijkomende leden uit te nodigen	Nee	NVT	NVT
vario (blz 10)	Aanbeveling 3 Een complexe governance hoort bij een transformatief beleid Een goede voorbereiding is cruciaal om tijdens de implementatie snel en wendbaar te schakelen toch voldoende snel en wendbaar te zijn Dit vraagt een goede voorbereiding in n een duidelijke visie en strategie met heldere doelstellingen en een meerjarenplan,	Deloitte ondersteunt het Permanent Overlegorgaan hierbij aan de hand van een procesbegeleiding	Nee	NVT	NVT
vario (blz 10)	Aanbeveling 4 Breed de transversale invulling van het permanent overlegorgaan verder uit - 'whole of governance' karakter hebben en dus onder de minister-president sorteren - Daarom stelt VARIO voor om ook vertegenwoordigers van het kabinet van de minister-president, Flanders Investment and Trade en het departement Kanselarij en Buitenlandse Zaken op te nemen in het permanent overlegorgaan - 'Werk' betreft ook een van de bevoegdheden van minister Jo Brouns Tevens kan een vertegenwoordiger van het departement Werk en Sociale Economie mee opgenomen worden in het permanent overlegorgaan - bv lokale besturen (en provincies), openbare werken via de klankbordgroep	Het PO ligt decretaal verankerd het is de Vlaamse regering die hier de beslissing heeft genomen rond de samenstelling ervan De klankbordgroep staat in principe open voor iedereen Er zal een gerichte communicatie gebeuren om bijkomende leden uit te nodigen	Nee	NVT	NVT
vario (blz 10)	Aanbeveling 5 Er is nood aan een goede interactie tussen de verschillende governancestructuren (permanent overlegorgaan, werkgroepen, klankbordgroep) Maak wel een duidelijke scheiding tussen de klankbordgroep en de werkgroepen om conflicterende bevoegdheden te vermijden Momenteel lijkt het alsof de relatie tussen het permanent overlegorgaan en de werkgroepen een eenrichtingsverkeer is, het permanent overlegorgaan moet goed op de hoogte zijn van wat er in de werkgroepen besproken wordt Daarom adviseert VARIO om de deelnemers van de klankbordgroep en die van de werkgroepen gescheiden te houden zodat er geen deelnemers zijn met conflicterende bevoegdheden	Er wordt bewust gekozen om de werkgroepen in te richten met de organisaties en personen aan de hand van expertises De strikte scheiding tussen klankbordgroep en werkgroep is hierdoor in praktijk niet mogelijk, omdat het vaak over dezelfde profielen gaat binnen de relevante organisaties De tekst in de programmanota zal hier verduidelijkt worden Het betreft geen 1 richtingsverkeer, maar 2-richtingsverkeer Het PO vraagt adviezen aan de werkgroep, maar zij zullen op hun beurt rapporteren aan het PO en indien nodig bijkomende adviezen verlenen die zij opportuun achten	Ja	Impliciet	Impliciet
vario (blz 11)	Aanbeveling 6 Vul de klankbordgroep breder en innovatiever in - VARIO pleit voor een ruimere vertegenwoordiging van academia Momenteel is deze beperkt tot 4 academici van 3 kennisinstellingen (cfr bijlage 4 bij de nota) - welke maatschappelijke middenveldorganisaties of groeperingen van burgers kunnen deelnemen aan de klankbordgroep zoals bv energiecoöperaties - uitbreiding van de klankbordgroep met relevante beleidsdomeinen (bv Mobiliteit en Openbare Werken) en relevante beleidsniveaus (bv lokale besturen en provincies) die niet vertegenwoordigd zijn in het permanent overlegorgaan (cfr aanbeveling 4) - Tot slot vraagt VARIO om ook meer stroomafwaartse (van chemie, petrochemie en staal) sectoren te betrekken zoals bv actoren uit de voeding logistiek, mobiliteit transport, bouw en bebouwde omgeving) (cfr aanbeveling 2)	De klankbordgroep staat open voor iedereen Er zal een gerichte communicatie worden opgesteld om uit te reiken naar deze organisaties In een volgende tab is de huidige samenstelling van de klankbordgroep opgenomen Er zijn vele organisaties aangeschreven bij de start van het programma, en enkel de organisaties zijn weerhouden die hier positief op hebben gereageerd	Nee	Nee	Nee
vario (blz 11)	Aanbeveling 7 Er is nood aan een consistent en up-to-date regelgevend kader voor zowel infrastructuur, innovatie als energie Integreer dit in alle werkgroepen - VARIO wijst graag op het bredere belang van een consistent en up-to-date regelgevend kader voor innovatie Nieuwe technieken kunnen vaak niet toegepast worden door een beperkend regelgevend kader Er is nood aan regelluwe zones en innovatie van de regelgeving - Ook voor energie is een dergelijk consistent, realistisch en up-to-date regelgevend kader noodzakelijk	Dit advies zal voorgelegd worden aan de werkgroep Innovatie Daarnaast wordt dit ook doorgegeven aan het VEKA die dit op zijn beurt kan opnemen in de energiestudie 2050+	Nee	NVT	NVT
vario (blz 12)	Aanbeveling 8 Wacht niet met het opzetten van een goed evaluatiekader De evaluatie moet onafhankelijk gebeuren door externen Een evaluatiekader bevat volgens VARIO de volgende elementen (1) evaluatie van de werking en functionering van de verschillende organen en hun interactie, permanent overlegorgaan klankbordgroep en werkgroepen, (2) evaluatie van de geleverde prestaties, resultaten en impact Daarbij moet ook bekeken worden in welke mate het industrieel energie- en klimaattransitieprogramma bijgedragen heeft aan hogere doelstellingen (cfr inbedding in het VEKP 2021-2030) VARIO pleit voor een onafhankelijke evaluatie van het industrieel klimaattransitieprogramma door externen Internationale experten te betrekken bij de evaluatie Een benchmarking oefening is altijd nuttig ook al zijn hier vaak beperkingen aan gekoppeld Bij de vijfjaarlijkse actualisering van de programmanota en de routekaart zullen de SERVIO en MINA raad11 advies kunnen uitbrengen Er wordt vooropgesteld dat andere strategische adviesraden ook geïnformeerd zullen worden Gezien het belang van innovatie voor de klimaattransitie, is het evident dat ook VARIO geraadpleegd wordt bij de vijfjaarlijkse actualisering van de programmanota, specifiek vanuit de invalshoek van innovatie, (cfr VARIO-advies 19)	Het is de taak van het Permanent Overlegorgaan om een evaluatiekader op te stellen Dit zal dan ook in de huidige periode van deze programmanota kortelings worden aangevat Er wordt nagegaan of er nieuwe versie van het decreet W&I zal worden aangemaakt in functie van de volgende programmanota Indien dit het geval is zal VARIO op dat ogenblik expliciet opgenomen worden in het decreet W&I	Nee	Impliciet	Impliciet

Vario (blz 12)	<p>Aanbeveling 9 Formuleer duidelijke targets en KPI's Echter met betrekking tot de evaluatie lijken duidelijke meetbare beleidsdoelen en KPI's te ontbreken. Aangezien de klimaatsprong een transitie wil realiseren is er nood aan een monitoring van de richting en de status van de ontwikkelingspaden op weg naar de realisatie van de transitie.</p> <p>Echter dergelijke heldere cijfermatige aanpak lijkt te ontbreken of is op zijn minst niet zichtbaar in de programmanota over de klimaatsprong. Met de uitzondering van enkele kwantitatieve doelstellingen in 2040, ontbreekt het in de routekaart klaarblijkelijk aan meetbare doelstellingen. De tussentijdse evaluaties lijken zich daardoor te moeten beperken tot kwalitatieve evaluaties. We bevelen dan ook aan om de routekaart uit te breiden met tussentijdse SMART12 doelstellingen, die worden aangevuld met kwalitatieve evaluaties.</p>	<p>Vermits de korte planperiode en het feit dat het programma net van start is gegaan, bestaat er nog geen ijkpunt waardoor het moeilijk is om nog concretere timings en deliverables te formuleren. De verschillende werkgroepen werken in samenwerking met het PO en de klankbordgroep, hieraan om concretere timings en deliverables voorop te stellen. Deze zaken zullen dan ook opgenomen worden richting volgende programmanota's.</p> <p>Daarnaast wordt er in de werkgroepen gefocust en prioriteir verder gewerkt aan voorstellen om snel in te zetten. Het is het doel om deze voorstellen uit te werken zodat ze kunnen worden meegenomen in de regelgevingsagenda's.</p> <p>Zoals decretaal verankerd zal er elke 5 jaar een nieuwe programmanota worden opgemaakt. Bij deze herijking is het de bedoeling om, naast een evaluatie van de vorige periode, telkens een analyse uit te voeren van de huidige context en aldus de toekomstpaden eventueel bij te stellen. Daarnaast is het ook de rol van het Permanent Overlegorgaan in samenwerking met de werkgroepen en de klankbordgroep, om dit meer continu op te volgen. Bij belangrijke externe factoren (o.a. goedkeuring van regelgeving, doorbraak van technologie, etc.) zal er niet gewacht worden op een nieuwe programmanota om acties te ondernemen.</p>	Nee	NVT	NVT
Vario (blz 13)	<p>Aanbeveling 10 Maak werk van een uitgebreide mapping van de verschillende initiatieven en bewaak de synergie en complementariteit van het transitieprogramma met andere initiatieven.</p> <p>VARIO erkent dat dit van continue aard is maar adviseert toch om een duidelijk overzicht op te stellen van de verschillende programma's en initiatieven binnen de scope en aansluitend op de scope van het Industrieel energie- en klimaattransitieprogramma tegen de zomer van 2023. De mapping moet zowel lokale, Vlaamse, Federale als Europese initiatieven omvatten.</p> <p>een economie rond alternatieve grondstoffen en circulariteit afgestemd op de industriële transitie op te bouwen. Rond deze topics werden reeds initiatieven opgezet bv. Vlaanderen Circulair en het is dan ook belangrijk om de synergie en complementariteit te bewaken.</p>	<p>Het is een bewuste keuze geweest van het Permanent Overlegorgaan om deze mapping niet in detail te doen. Door de brede invulling van dit orgaan, zijn de belangrijkste initiatieven gekend.</p> <p>Er is gekozen om met de beperkte tijd die deze periode nog rest te richten op concrete initiatieven en beleidsvoorstellen.</p>	Nee	NVT	NVT
Vario (blz 13)	<p>Aanbeveling 11 Verscherp de doelstellingen voor de Innovatiewerkgroep (1/3) VARIO onderstreept het belang van het Moonshot programma maar ziet geen meerwaarde in een rol voor de innovatiewerkgroep m.b.t. het bewaken van de verderzetting en het verder optimaliseren en bijsturen van de Moonshot vermits (1) de continuïteit ervan verzekerd is door de decretale verankering en (2) deze reeds een voldoende uitgebouwde en goed functionerende governancestructuur heeft. Gezien de Moonshot eerst werd opgezet en pas later werd ingekanteld in het transitieprogramma Klimaatsprong, is het niet onlogisch dat de Moonshot reeds een zelfstandige governancestructuur heeft.</p> <p>VARIO beklemtoont natuurlijk wel het belang van (strategisch) basisonderzoek voor het realiseren van nieuwe doorbraaktechnologieën. Het Moonshot initiatief neemt hier een belangrijke rol in op, maar er past zeker nog ander onderzoek binnen het energie- en klimaattransitie kader dat niet over het hoofd gezien mag worden zoals het basisonderzoek aan de universiteiten (ook buiten het Moonshot initiatief).</p>	<p>De werkgroep Innovatie gaat niet inbreken in de governance van de Moonshot. Het is de idee om opbouwend advies te verlenen bij eventuele gaps die worden opgemerkt.</p> <p>Daarnaast wordt er ook gewerkt aan een voorstel voor een nieuw instrumentarium m.b.t. de opschaling van basisonderzoek richting midden en hogere TRL's. Dit instrumentarium moet passen bij de Moonshot (zodat er geen parallel tracks ontstaan).</p>	Nee	NVT	NVT
Vario (blz 13)	<p>Aanbeveling 11 Verscherp de doelstellingen voor de Innovatiewerkgroep (2/3) Deze doelstelling gaat veel breder dan het Moonshot-programma aangezien het de doorstroming van basisonderzoek naar de midden en hogere TRL's betreft met als doel om daadwerkelijke implementatie bij de industrie te realiseren. Voor het versterken van de doorstroming tussen basisonderzoek en industriële toepassingen spelen onze clusters en SOC's een belangrijke rol, evenals de universiteiten en hogescholen (cfr. advies 19).</p>	<p>Dit is een lopende actie die momenteel binnen de WG Innovatie wordt opgenomen.</p>	Nee	NVT	NVT
Vario (blz 13)	<p>Aanbeveling 11 Verscherp de doelstellingen voor de Innovatiewerkgroep (3/3) Er moet immers ook aandacht gaan naar de adoptie van technologie uit het buitenland enerzijds en de valorisatie van in Vlaanderen ontwikkelde doorbraaktechnologieën en energie-innovaties in andere regio's anderzijds. Zo wordt een dubbele impact gecreëerd nl. op de Vlaamse industrie en op Vlaanderen als topregio voor onderzoek en innovatie.</p>	<p>Bij het formuleren van elk advies (bij elke werkgroep) wordt er sowieso mede vertrokken vanuit de beste praktijken vanuit het buitenland. Specifiek voor de adoptie van nieuwe technologieën zal dit meegenomen worden tijdens de WG Innovatie.</p>	Nee	NVT	NVT
Vario (blz 14)	<p>Aanbeveling 12 Heb voldoende aandacht voor sociale aspecten Bij de invulling van de transitie blijkt dit belangrijk element echter niet doorgedrongen, de focus ligt vooral op de technologische transitie. Er schuilt een gevaar in deze aanpak dat men de sociaal(economisch) zwakkeren riskeert uit te sluiten van deelname in de transitie. Een inclusieve economie is een belangrijk aandachtspunt. Een breed draagvlak is belangrijk voor een succesvolle transitie. Daarom pleit VARIO om inclusie ook als een horizontale dimensie toe te voegen aan alle werkgroepen.</p>	<p>Het sociale aspect van de transitie is belangrijk. Er werd reeds werk geleverd in dit domein, we verwijzen naar Skills roadmap voor de Vlaamse klimaattransitie met focus op de energie-intensieve industrie. NI een studie uitgevoerd in opdracht van het departement werk en sociale economie. Het onderwerp wordt bekeken en er zal worden geëvalueerd wat ervan zal worden meegenomen in de volgende programmanota. Daarnaast wordt er nagegaan of er een bijkomende werkgroep ivm dit onderwerp dient te worden opgericht.</p>	Nee	NVT	NVT

Organisatie	Organisatie	Wetnik
Klankbordgroep	ABVV metaal	Wim Careel
Klankbordgroep	ACLVB	Gert Truyens
Klankbordgroep	ACLVB	John Hallaert
Klankbordgroep	ACLVB	Justine Scholiers
Klankbordgroep	ACV Bie	Elizabet Petrovic
Klankbordgroep	ACV Metea	Dries Van den Broeck
Klankbordgroep	Agoria	Heidi Van Waes
Klankbordgroep	AWV	Tom Debruyne
Klankbordgroep	BBL	Benjamin Clarysse
Klankbordgroep	BBL	Yelter Bollen
Klankbordgroep	Denktank Minerva	Matthias Somers
Klankbordgroep	Econopolis	
Klankbordgroep	Elia	Jan Voet
Klankbordgroep	Febeg	Luc Huysmans
Klankbordgroep	Febeliec	Peter Claes
Klankbordgroep	Fluvius	Kurt Vanderhispanie
Klankbordgroep	Flux50	Frederik Loeckx
Klankbordgroep	Fluxys	Jan Van Den Bulcke
Klankbordgroep	Fluxys	Michel Van den Brande
Klankbordgroep	Greenpeace	Jan Vande Putte
Klankbordgroep	Greenpeace	Joeri Thijs
Klankbordgroep	Greenpeace	Mathieu Soete
Klankbordgroep	Itinera	Ivan Van de Cloot
Klankbordgroep	Itinera	Karel Volckaert
Klankbordgroep	KU Leuven	Geert Deconinck
Klankbordgroep	KU Leuven	Karel Vanacker
Klankbordgroep	MOW	Herlinde Smet
Klankbordgroep	MOW	Kato Wouters
Klankbordgroep	North Sea Port	Charlotte Herman
Klankbordgroep	North Sea Port	Thomas Desnijder
Klankbordgroep	Port of Antwerp	Sofie Cuypers
Klankbordgroep	SIM	Kristof Nelis
Klankbordgroep	Ugent	Erik Paredis
Klankbordgroep	Ugent	Johan Albrecht
Klankbordgroep	Ugent	Thomas Block
Klankbordgroep	VITO	Dirk Fransaer
Klankbordgroep	VITO	Pieter Vingerhoets
Klankbordgroep	VUB	Tomas Wyns
Klankbordgroep	WWF	Reine Spiessens